

B u n d á s.

— Elbeszélés. —

Irta: **Kővér Ilma.**

Egy napon minden dobra került, a mi Garamy Árpádnak, a fiatal földbirtokosnak ingó és ingatlan értékét képviselte.

Hogy hogyan, miképpen esett ez meg, hát ennek a játékkönnyű problémának a kulcsa kezében van mindazoknak, a kik csak némi ügyet is vetettek a fiatal, életvidor, minden szépet, kellemest és gyönyörteljest hajhászó magyar gentry életmódjára.

Tán hat esztendeig volt korlátlan ura annak a terjedelmes birtoknak, mely atyjáról szállt reá. Hanem míg az öreg Garamy annak idején csak azért állongált órák hosszáig a sorompó előtt vagy a tanya tulsó végén, a hol az esetben, hórihorgas vedres kút meredezett fölfelé az ő éppen nem keces természetével, hogy a felhők ábrázatából lavaterkedje le a gondos gazda: milyen kedvben derül föl a holnapi nap; addig az egyetlen, világlátott és — a mint tudva volt róla — elkapatott fia, apja halála után esupán a miatt sétál ki a sarki dülőig, hol a kincsettermő repeze ingott-ringott, mint egy beláthatlan sárga tenger, mert onnét láthatja meg leghamarább az országúton emelkedő porfelhőt, melyből új vendéget hámozhat ki éleslátásu tekintete.

Igazi ősmagyar vendégszeretet lakozott a fiatal Garamy szívében; e mellett föltétlen hódolója volt annak a mi és — a ki szép. Ezenkívül szenvedélyes híve szent Hubertusnak.

Ősztájt csöngött-bongott a hosszú, széles erdő az ebek esaholásától, a hallaliktól. Ropogott a puska, csörtetett a kitünő kopó farka.

Remek vadállománya volt Garamy Árpádnak.

De egyszer csak kiröppent az utolsó golyó, a mely épp oly gondtalanul hasította keresztül az üres levegőt, mint a többi. Szavaveszette báméskodott maga elé a határban domborodó hegygerincz, a mely száz és száz hanggal feleselt eddig, visszaütve az ebek vonítását, a vad bőgését, vidám kaczagását a győztes Nimródoknak és azt a sokszavu összevisszaságot, mely egy ilyen társaságot jellemez.

Csönd künn; csönd benn.

A tágas ebédlőben még ott hevernek az ép és nem ép pezsgős palaezok, körömpróbaig kiüritve valamennyi. A padozaton tán még föl se szikkadt a Sillery, Mm Roederer stb. a mit egyik-másik túltelt vendég öntött az asztal alá, a székek mögé, a mennyiben a torkában már nem volt hely számára.

Egy lucullusi lakoma hulladékai az elmúlt estéről.

Dobra került minden néven nevezendő tulajdona a fiatal

földbirtokosnak: az első minőségű, kövér föld, a mely valósággal zsirt izzad, a vendégmarasztó kastély, a vadonutuj berendezés, telivér paripák és az igazán race vadászebek. Még Fillax és Flox is erre a sorsra jutottak.

Egyik kebelezimborája Garamy Árpádnak kiáltotta rá: „Fillaxért ötven forint!” Az övé lett. Rég fájt már rá a foga Olajos Bertinek. Jó vásárt csinált, mert Fillax a kiváló training előtt már 200 frtjába került gazdájának. Pompás állat: úgy elhozza a leterített vadat, hogy egy szál szőre se görbül meg ennek.

Szarvasmarhák, külső és belső gazdaság, mind oda került arra a tompa szavu micsodára, melyből a falu dobosa csalta ki azt a szapora hangot.

Utolsó perczig a helyszínén maradt Garamy Árpád. Végig nézte, végig hallgatta egész processusát ennek az — illetve éppen nem kellemes — actusnak.

Még az aprómarhákra is akadt vevő, az utolsó pelyhes kis buliig.

Garamy stoicus nyugalommal nézte, várta a történéndőket.

Várt? és vajjon mire várt?

Hát ezt maga se tudta. Azaz tudta biz ő, de röstelte bevallani még önmaga előtt is.

Új gondolat volt, egészen szokatlan eszme, a mi a szintérhez bilincselte. Tán akkor villant meg agyában, mikor a fölhalmozott porcellán és üvegnekü között arra a kristályserlegre esett tekintete, a melybe ékes betűkkel volt belemetszve: „Emlékezetem és örök barátságom jeléül“.

„Emlékezet“, „örök“, na meg az, hogy: „feledhetlen!“ Micsoda fölösleges három szó ez, a melyhez nincs fogalom. Fényűzés a nyelvtanban; a szógazdagság fitogtatása.

Ezt a nyelvet Olajos Berté ajándékozta Garamynak, pár hét előtt, születésnapja alkalmából. Olajos dúsgazdag ember; nábob hírében áll a megyében.

Garamy soha se gondolt arra, hogy váltójait prolongáltassa és teljesen távol állók szerepeltek, mint kezések. Olajos neve olyan biztosíték lenne egy újonnan kiboecátandó váltón, melylyel rávehetné a főhitelezőt, hogy beszüntessék az árverést. De maga Olajos egy zsebéből kivághatná ezt az összeget, a melynek fejében elkótyavetyélnek itt mindent.

Soha se folyamodott kölcsönért a jóbarátaihoz, sőt sejtienők sem engedte zilált anyagi helyzetét, még akkor sem, mikor közvetlenül a tönk előtt állott.

Hisz ha gyanították volna is, bizonyára nem engedik idáig jutni, a mint ő sem engedett másokat...

Az a gondolat odatapadt az elméjéhez: ha valaki kirántaná a hinárból és ő új életet kezdene, kevésbbé könnyelműt... Még fiatal, még volna ideje tisztességesen leróni a kölcsönt.

Ráütötték a dobot a porcellán s az üvegneküre.

„Emlékeztem és örök barátságom jeléül...”

Legfölül volt az a serleg.

Valami delejes erő sugárzott ki abból a pohárból, mely azt suggerálta Garamy Árpádnak, hogy odaállt Olajos mellé és eféle bizalmas kérésre ösztökélte: „Édes Bertim, ránts ki ebből a lehetetlen helyzetemből; becsületesen visszafizetem”.

Nem birt szavakat adni a gondolatának, de bennerimánkodott a kérés abban a két szemben, melyet a barátjára vetett.

Olajos feléje fordult. Utját vágta a szavainak:

— Nem ér ám 50 frtot Fillax, édes Árpádkám, de hát könnyitni akarok a sorsodon. Ennyivel tartozom neked, szegény fiu!

Hej! ha most kezébe kaphatta volna azt a kipróbált vadászfegyvert: hogy ledurrantja azt a Fillaxot...

Szegény Fillax! hát kinek és mit vétett Fillax?!

Garamy Árpád lelkében megmozdult valami, a mi egy szempillantás alatt szakadt rá egész súlyával; elveszítette föltétlen hitét a barátságban.

Félrehuzódott aztán és végigvárta az árverést.

— Pár napig, esetleg egy hétig itt maradhat uraságod. A ki a kastélyt megvette, nem kívánja nyomban elfoglalni; — mondta az egyik hivatalos személyiség.

— Köszönöm; de nem veszem igénybe a szivességét.

Összeszedte a mi csak rája nézve birt értékkel, de mások semmi igényt se tartanak rá.

Pusztulnia kell innét.

Tekintete Jánosra, a régi inasra esett, a ki még atyjáról szállt rá. Jól megtollasodott náluk a vén szolga; megszedte magát, főleg az ő szolgálatában. Legényembernél hamarosan megtelik az eféle népségnek a zsebe.

Nem veti szemére, mert hisz hű volt hozzá mindenha. Hányszor mondogatta a jó ember: „Tűzbe, vízbe vakon rohanék az ifju úrért”.

Ott állt az öreg Szombat János a veranda korlátjára dűleszkedve. Nézte a nézni valókat; volt benne része.

— Én hát megyek, édes Jánosom.

— Vontatottan ejtette ezt ki Garamy; de azt nem birta elmondani, a mi az ajkai szélén ült: „Gyere velem, kedves, hű öregem. Nem halsz meg nálam éhen. Dolgozom és éppen csak a fölöslegest fogjuk nélkülözni”.

— Hát az én Istenem legyen a nagyságos úrral. Magamnak is végig kell zörgetnem az úri házak ajtaját, a mig fönnakadok valahol. De hát a kell azt mondja, hogy: muszáj.

Megértette Garamy.

Még egy barázdát vágott a fiatal férfi arcán a keserűség, a melyet eddig nem ismert: csalódás abban, a kiért annyi jót tett.

A sok értéktelen tárgy között a mellső zsebébe csusztatta

azt a könnyü, hatlövetü kis micsodát is, a melyik ott rejtőzködött a levelek Dhavalagiriája alatt az íróasztal fiókjában. Szüksége lehet erre az apróságra; a bizonytalanságba borult jövő legalább nem igen esalogatja maga felé.

Minden könye odafagyott a szívéhez, a melyik jóformán mozdulatlanul zsugorodott össze a keblében. Azt mondta annak az esze: „Csitt! ezek között egyik se érdemelne meg, hogy beléd tekinthessen, te nemesebb indulat“.

Egyetlen köny nélkül hagyta el őseinek fészket. Vissza se nézett. Lehorgasztott fejfelé imbolygott előre az alkonyba burkolódzott kis falusi házak mentén.

Meglüktetett a szíve. Elsőbben is ez vett tudomást róla, hogy immár a házaeska elé ért, a melynek ablakánál rendesen bűvös-bájos mosoly sugárzik feléje és megcsillog-villog fényessége azoknak az álmrontó szemeknek.

Az öreg körorvos fiatal özvegye: a szép Malvin állt az ablaknál.

Szerette azt az asszonyt; szerette a szépségéért; szerette azért a forró szerelemért, a melyet egy csöppet se titkolt előtte. Ha előbb ismeri meg, egy percig se habozik; de hát nem engedte a becsület, hogy lánczolja abban az állapotban, a mibe az anyagi bajok sodorták. Pedig nagy önmegtágadásába került a hallgatás azzal az asszonynyal szemben, a ki jó fele útján eléje került a vallomásának.

Ismét megacézolta benne az akaratot a gondolat: hisz ő munkabíró, képzett ember, bármily állást elfoglalhat, melyben meg bírná szerezni, a mi ennek az édes, szerelmes asszonynak kell.

Félénken emelte meg kalapját a szép asszony előtt, sőt meg is állapodott.

— Jó éjt Garamy úr. Pardon: vendégeim vannak. Isten önnel. Megcsörrentek az üvegtáblák, a mint becsapta az ablakot. Benn világosság volt és tisztán ki lehetett venni, hogy egy lélek sincs a szobában.

„Pardon: vendégeim vannak...“

Most nem az arczára irt rovást Garamynak a lelkében támadt érzés, de belemarkolt a szíve kellős közepébe az a kis éles nyílalás, melylyel a szerelemben vetett hitet döfte át az a néhány szó, mely könnyelműen lebbent el a szép asszonynak keskeny, némi kicsinylésre biggyesztett ajkain.

Több jó ismerőse s ezimborája jött rá szemközt. Egy-némely tette, mintha nem látná; a ki pedig kénytelen volt meglátni, csodálatos gyorsasággal haladt el mellette, mint a kinek égetőn sietős a dolga.

Értett ebből is...

Kiméretlen hamarsággal metszegette szeméről a hályogot az a durva orvos, a ki az ábrándozásból, az idealismusból gyógyitgatja az embert; rendesen fényes eredménnyel.

Mindent meg lehet szokni; de idő kell hozzá. Csalódást, nyomort, egy belső világfölfordulást megszokni egy rövid nap alatt, ki volna képes erre?

Nincs miért, nincs kiért élnie. Lehet-e valami rettenetesebb a kissé nemesebben érző emberre nézve, mint magáért élni? Szerencsés az önző: ez érdemesnek tartja tengődni az édes én kedvéért.

Lelke szerint ragaszkodott azokhoz, a kik szeretetet mutattak iránta. Csalódott mindannyiban.

Megismerte a világot a maga pöre voltában s meggyőződött felőle, hogy ez a képzelhető legnagyobb kontársága a teremtésnek.

Ej, hát mit is keressen ezen a szennyes világon, a mely a pompás kastély ablakán át aféle meseszép tündérországnak látszott; de így a nyomoruság ösvényéről tekintve, valódi szemétdomb. Undok világ!

Görcsösen markolta meg kabátjának azt a helyét, a hol az a hideg kis szerszám tapadt a balfeléhez.

Szilárd, kemény léptekkel tartott a pagony felé. Egy terebélyes fa, buja bokor boruljon a holttestére és ne akadjon rá senki, mint a ragadozó madarak, melyek majd föllakmározzák a földhöz bilincselte részét.

Zizegtek a levelek, pattogtak a vékony veszzsök, a mint keresztül törtetett az útját álló sövényen.

Zizegtek a száraz levelek és ropogtak az ősztől megkoppasztott ágak még akkor is, mikor már a tisztáson lépdelt. Abban a szavavesztett csöndben nagyon kitetsző volt ez a zaj. Hisz már jó hat-hét lépésnyire volt a levelekkel beterített erdei úttól s így az ő lábai alatt nem recseghettek ezek a semmivé száradt reménységei egy szebb évszaknak.

Megfordult. Ki csörtet a nyomába, mert annyi tény, hogy nincs egyedül...?

A Bundás, a vén házőrző komondor, a melyik a veranda alatt szokott nyújtózkodni és csaholásával fölveri a fél falut, ha idegen teszi be lábát az ura periferiájára.

A Bundás!?

— Mit akarsz itt, Bundás?

Vidáman csapkodta jobbról-balra és vissza a kóczos farkát. Mondott valamit az urára vetett szemepárja, miközben melléje surolódott a kétféle szürke színnel prémezett bundája és odadörzsölte okos fejét a gazdájának lábaihoz.

— De hát mi kell, Bundás?

Mondta a tekintete, hogy mi; hanem bizony megvan az a gyarlóság az emberben, hogy csak a szóból ért, csak a szóra hallgat; pedig hát jó Isten, hányszor hazudik az a szó?

Harmadszor nem fagatta, hogy mi kell. Maga adott választ a saját kérdésére:

— Szegény Bundás, te nem keltél el az árverésen;

ügy-e bár? Nem volt árad, mint a gazdának; nemde öregem?

Barátságosan veregette a farkát és ismét felelt az urán pihenő nyílt szemeivel.

— Az ördögben! — türelmetlenkedett Garamy; — még akad dolgom a földön: el kell helyeznem Bundást. Erre reflektálsz, ügy-e, vén himpellér: assecuráljam a jövődet; mi?

Olyan vidáman lengette a farkát azon, hogy rámosolygott az ura.

— Na, gyere! Beviszlek amoda a Kurta tanyára, Katona Pistáékhoz. Jó barátom, tán ennyit csak megenged, hogy meghuzzad magad náluk. Gyere.

Ment s a kutya utána kozogott.

Hm! még zavarba ejti Katonáékat: majd azt hiszik, hogy a nyakukra jött.

Ugy is volt; de hamarosan kirántotta őket Garamy a tévedésből:

— Ne zavartassátok magatokat, édes barátom; csak egy perczre jöttem be. Elhoztam nektek Bundást. Jó hasznát vehetitek a tanyán. Isten veletek.

Kiderültek az ábrázatok és még egy idei karczossal is tessékelték. Nem kért belőle.

Mikor kiment az ambitusba, Bundás előtt már jó tál enni való volt, a melyből derekasan habzsoltt.

Na, ez is meg van. Bundással szemben szintén lerótt tartozását.

Garamy Árpád újból neki indult annak a kétséges útnak, mely az örök kérdésbe vezet.

Tán a Kurta tanya határán lehetett, mikor lihegve, nagyokat nyelve lohol utána a Bundás.

Elképedt; aztán elkaczagta magát.

— Kivertek, öregem? . . . Csak kényszerüségből fogadtak föl, míg lerázták nyakukból a gazdát; most téged is utána vedertek . . .

Boszankodott. Hát már nem szabadulhat meg ettől az ebtől?!

A falu kis parochiájára esett a tekintete. Nagy állatbarát a plébános; ezenfelül szereti, ha mentől több négylábu testőr éberkedik élete biztonsága fölött. Bundás híres arról, hogy a Tartarus kapuját őrző Cerberus csak szelid pinesi hozzá képest.

Nem csalódott Garamy: jó szívvvel látták Bundást; még az Úr áldását is utitársul kívánta neki a plébános szives ajándékaért.

Itt is és azonnal pompás falatokkal igyezkettek acclimatizálni a komondort.

Most már teljes megkönnyebbüléssel mondta el Garamy, hogy: „Na!” És ment tovább a falu alja felé; — azaz ment

a községházáig, a hol utolérte a lábaszakadtáig utána iramodó Bundás.

Rá meredt az alig pihegő állatra.

Csak nem üzette ki a plébános is?...

Nem ám; sőt nyomába lelkendezett a Matyi hetes. Füttyült, meg czuppogat, meg kiabált:

— Bundás! ne te ne, Bundás!..

— Hát miért kergettétek el a kutyát?

— Má hogy kergettük vóna el, tekintetes uram; nem kergettük biz mi; de a hogy ki tetszetett tenni tőlünk a lábát, abban a toppantott nyomban utána akart inalni, ez a bolond dög; és hogy betettük az utcaajtót, neki vetette magát s úgy fölrántotta, mint akár Teréz asszony, a tisztelendő gazdaasszonya, mikor nagyon föl van gerjedve. Gyere hát vissza, Bundás!...

Utána nyujtotta a kezét, de akkorát vakkantott s úgy feléje kapot az ura mellé szegődött állat, hogy a halálraremült, Matyi meg se állt a parochián innen.

Garamy rá vetette tekintetét a kutyára, az meg vissza ő rá, azt a becsületes sárgás-barna szeme párját, miközben nagy vigan ingatta a farkát; mintha mosolygott volna az az őszinte pofa és olyan elégtelenség látszott rajta, a mint kiöltögette széles, piros nyelvét, melylyel többször végig nyalta a gazdája lábaszárát, hogy szinte élőszóval mondta: „Most már jól van. Helyen vagyok.“

És a fiatal férfi bámult, bámult arra az állatra, a mely nem hajlékot, nem eledelt kért tőle, csak azon erősködött, hogy vele lehessen...

Az emberek, a jó barátok, mind elhagyták, elhagyta egy hideg „Isten önnel“ bucsuvéttel az az asszony, a kiről azt hitte, szereti, és ez az eb...?

Megmosolyogta a dolgot.

Ez az eb nem olyan éles elméjű, nem olyan előrelátó, mint az emberek, nem lát a jövőbe és nem tudja, hogy mennyi nélkülözésnek lenne kitéve ő mellette...

Valódi gonosz cynismus ejtette meg.

Magánál tartja pár napig a kutyát, jól kikoplaltatja. Meg fog róla győződni, hogy ez se jobb mint...

Nagy nyomoruságában arra az excentricus tréfára adta a fejét, hogy két napot tölt étlen szomszárban a szabad ég alatt. Az olyan szenvedélyes vadászember, a milyen Garamy volt, hozzá van edzve az ilyesmihez.

A kutya jóformán a sarkához tapadva járt utána. Néha rá nézett. Bolondos gyöngédség sugárzott ki azokból az igaz nézésű kutyaszemekből. Kérdőleg nézett rá Bundás, mintha csak azt kérdezné: „Nem ülnénk le egy kis pihenőre, édes gazdám?...“

Megértette az ura.

— No, nem bánom leülünk, de enni egy falatot se kapsz, kedves hűségben utazó képmutatóm. Ehez csak ki, tudom ott maradsz valahol a zsiros tál mellett.

Harmadnap már maga is azt érezte a fiatal férfi, hogy kifurta az éhség a gyomra tájkát.

Nagy triumfussal ment vissza a plébániára.

Éppen délebéd ideje volt. Minden szaglási érzéke tótágast állt a gyönyörüségtől annak, a ki belépett és magába szitta étvágy esiklandó illatát a peccsenye és más ízes ételeknek, melyek a konyha felől áradtak ki. Maga Garamy is azt érezte, hogy nem sok marasztás kellene.

— Itt hozom a szökevényt, szent atyám.

— Köszönöm, édes fiam. Szép öntől, hogy ezzel fárad, kedves Garamy. Nem fordulna beljebb.

Nem, köszönöm.

Újra előkerült a nagy eserép tál, olyan ízes falatokkal, hogy csak az Isten különös kegye óvta meg Garamyt attól, hogy kikoplalva, a hogyan volt, négykézlábra nem ereszkedett a Bundás mellé.

Szegény pára iszonyu módon ki volt éhezve.

Minden habzsolás után nyögött egyet.

Maga Garamy is tanácsosnak vélte odább állni, mert még egy marasztaló szó és meging a karakter.

— Ne, csiba te, rivalt Bundásra a Matyi hetes. Mert a mint a kutya észrevette, hogy az ura az ajtónak tart, félben hagyta az evést. Megemelte leffenes füleit és vizsga tekintettel követte a távozót.

— Bundás, maradj hát szépecskén.

Kenetteljeskedett, ujjával csettintve hozzá a szent férfit.

Farkasszemet nézett vele a kutya; egyet, de jókorát viacsantott, aztán az ura előtt kiesörtetett az utcajtón.

Győzelmes tekintettel, vidám prüszköléssel mondta, azzal a kutya pantomimikával: „Olyan nines! Együtt maradunk itt vagy együtt megyünk tovább!”

Előre iramodott és élesen, vigan csaholt a fölött való örömeiben, hogy kijátszotta azokat, a kik benn akarták fogni.

Hát ez még a koplalástól se fél? . . .

Az, a kinél szerelmes hűséget hitt, legfeljebb egy kis fölösleges fényűzésről mondott volna le; a többiek egy pár gyomorrontó dáridóról. . . .

Vigan, viházcolva pöfögött Bundás.

Garamy Árpádban el kezdett keringeni a normalis gondolkozó képesség, el kezdett éledezni valami érzés, a mi hitet támaszt az emberben.

Megrázkodott. Fölkapta a fejét, szálas alakja kiegyenesedett.

— Gyere hát, édes hű ebem.

Megveregette a kutya hátát, a melyet kedveskedve döfölt hozzá a bolondkedvü állat.

— Ne félj, nem fogsz koplalni.

Az első faluban jó sok élelmi szert vásárolt annak az egyetlen értékes tárgynak az árán, a mi birtokában volt, eladta egy házalónak a remekművű revolvert. Nincs már rá szüksége.

*

És hogy a világot, az embereket megvető Garamy Árpád letett az öngyilkossági szándékról, hogy előkelő állást foglalt el, sőt hogy mulásával az időnek egy igazán szerető szép feleségre tett szert, hát erre a kiváló eredményre egyesgyedül a Bundás hűsége vezette.

Aphorismák.

1. A társadalmi szabályok gyakran ellenségei a jónak. Kevés ember van, ki szívére merne hallgatni ott, (lófuttatás-, falkavadászatnál), hol az a közvélemény zord szavába ütköznek.

Benitzkyné-Bajza Lenke.

* * *

2. Annak a nemzetnek nyújtanám a miveltség palmaágát, a mely nem éri be többé azzal, hogy gyöngye, védtelen embertársát oltalmazza, a nyomorgót felsegíti, az elhagyottat keblére öleli, hanem kiterjeszti jóindulatát, védelmét és gyámolítását a nálánál alsóbbrendű, de mégis csak élő lényegre, az állatokra is.

Herman Ottó.

Országos Széchényi Könyvtár

* * *

3. Ki az ifjúságot az állatok védelmében neveli, az egyszersmind nemesíti is.

Dr. Szalkay Gyula.

Hogyan vágassanak le az állatok?

Tekintélyes vélemény a sakterolásról.

Hamilton Lawrence L., a london seborvosok egyesületének tagja, egész cikksorozatot intézett a ritualis sakterolás ellen, mely annál fontosabb, mivel szerzőjük maga orvos és zsidó. 1893 október 12-éről Brightonból így ír:

„Néhány zsidó Angliában, kik közt legnagyobb sajnálatomra a klerikális elemet is képviselve látom, azt hireszteli, hogy a sakterolás ellen indult mozgalom a zsidó faj és vallás ellen irányuló antiszemita üldözés. Itt, a hol minden vallás biztosítva van elvben és gyakorlatban egyaránt, ez a néhány zsidó martyrt szeretne játszani egy állítólagos üldöztetésben, mely, a mint ők maguk jól tudják, a britt birodalomban nem létezik. Az orthodox zsidók az angol zsidóknak csak